

CONCEPT

**Raad van Advies Waddenzeehavens
29 oktober 2019 van 17.30-20.30 uur**

De Voormalige Noorman, Lauwersoog

Verslag van de achttiende Raad van Advies

14 november 2019

Arjen Bosch
Hans Punter

Inhoud

Raad van Advies Waddenzeehavens	1
1. Agenda, verslag en mededelingen	1
Verslag	1
Mededelingen	1
2. Coalitie Duurzame Haven Lauwersoog	1
3. Gebiedsagenda Wadden 2050	1
Reflectie op het proces	2
Hoofdstuk 5, Kennisaansturing	3
4. Governance Waddengebied	3
5. Investeringskader	4
6. Aandachtspunten waddenzeehavens voor Zeehavennota	5
7. Financiën	5
8. Planning	6
Rondvraag	6
Bijlage 1: Deelnemers Raad van Advies 29 oktober 2019	6

Agenda

1. Toelichting op agenda, verslag en mededelingen
2. Coalitie Duurzame Haven Lauwersoog
3. Gebiedsagenda Wadden 2050
4. Governance Waddengebied
5. Investeringskader
6. Aandachtspunten Waddenzeehavens voor Zeehavennota
7. Financiën
8. Planning
9. Rondvraag

Raad van Advies Waddenzeehavens

Gemeente Het Hogeland ontving de achttiende Raad van Advies op 29 oktober 2019 in De Voormalige Noorman te Lauwersoog. Harm Post gaf een toelichting op de Coalitie Duurzame Haven Lauwersoog. Vervolgens waren aan de orde: de Gebiedsagenda Wadden 2050, Governance Waddengebied en investeringskader Waddengebied. Ten slotte zijn de door de Raad in te brengen accenten voor de Zeehavennota benoemd.

1. Agenda, verslag en mededelingen

Voorzitter Tineke Netelenbos heet de aanwezigen welkom en dankt de gemeente Het Hogeland voor het gastheerschap.

- De aanwezigen stemmen in met de in de Leidraad voorgestelde Agenda.

Verslag

- Het conceptverslag van de Raad van 4 december 2018 wordt ongewijzigd vastgesteld.
- Naar aanleiding van dit verslag:
[De European Maritime Day is in mei 2021 in Den Helder en de voorbereidingen ervan zijn in volle gang.](#)

Mededelingen

- Mieke Attema is waarnemend HID Rijkswaterstaat Noord-Nederland, Erica Slump is in september benoemd tot HID Verkeers- en Watermanagement.

2. Coalitie Duurzame Haven Lauwersoog

Harm Post is sinds begin 2013 directeur van de haven van Lauwersoog. In een korte presentatie blikt hij terug op de periode sinds zijn aantreden. Hij gaat in op de doelstelling van Lauwersoog als visserij- en veerhaven en op de ruimtelijke consequenties die dat heeft. In de afgelopen periode zijn belangrijke keuzen gemaakt op het gebied van vergroening van de haven, het opwekken van eigen energie, parkeerruimte voor toeristen en de bouw van het Werelderfgoedcentrum. Hij bracht voor alle deelnemers een boek mee: *Met de kop in de wind, traditie en innovatie in de Nederlandse visserij door de generaties heen*.

3. Gebiedsagenda Wadden 2050

Mede op verzoek van de provincies is de op te stellen Gebiedsagenda opgesplitst in de Agenda voor de Wadden en het Uitvoeringsprogramma. Zoals aangegeven in de Leidraad, zijn de hoofdstukken 1 t/m 4 van de Agenda voor de Wadden met vier beslispunten in de Stuurgroep van 18 oktober vastgesteld.

Voor de havens en havengemeenten was het onderwerp Bereikbaarheid in termen van breedte en diepte van de vaargeul een cruciaal beslispunt. Afspraken daarover waren al in het Pact van Murrum vastgelegd en diezelfde afspraken golden ook al voor het hele Natura 2000-gebied Waddenzee. Inmiddels is kortgesloten dat het Rijk op dit punt de Gebiedsagenda niet zal doorkruisen.

In overleg met de DG, waar Maritieme Zaken onder valt, zijn de afspraken over **Bereikbaarheid** nu specifiek gemaakt. Door te refereren aan het Natura 2000-beheerplan is eenduidig over welke maatvoering het gaat. Verder is een passage met **Monitoring** toegevoegd. Het is belangrijk dat het havenbedrijfsleven weet nu waar het aan toe is.

Arjen Bosch toont de nieuwe tekst over Bereikbaarheid waarover inmiddels overeenstemming is bereikt:

Het garanderen van toekomstige bereikbaarheid.

Uitgangspunt voor de vaarroutes van en naar de havens en Waddeneilanden is dat gebruik wordt gemaakt van natuurlijke geulen. Daar waar de natuurlijke geulen niet de afgesproken dimensies (breedte en diepte, zoals vastgelegd in het op dat moment geldende Natura 2000 Beheerplan) hebben, wordt er gebaggerd tot de geldende vastgestelde diepte en breedte. De ambitie is de baggerinspanningen te verminderen en de impact op natuur en milieu zo gering mogelijk te laten zijn. Tegelijk worden bestaande afspraken gerespecteerd, wordt het 'bestaande systeem' verder verduurzaamd en zal de impact van uitvoeringsmaatregelen op de bereikbaarheid gemonitord worden.

Hoofdstuk 5 van de Gebiedsagenda omschrijft de opzet van het Uitvoeringsprogramma, de governance-structuur en een paragraaf over kennisaansturing.

De planning voor het opstellen van de Gebiedsagenda was al uitgelopen, maar doordat het Uitvoeringsprogramma er nu geen onderdeel meer van uitmaakt, is de tekst voor de Agenda voor de Wadden inmiddels vrijwel rond.

- [De Raad ondersteunt de voorgestelde aanpassingen van de tekst over Bereikbaarheid.](#)
- De tekst over **Leefbaarheid** wordt 30 oktober aangepast. Dat gebeurt in termen die zich beperken tot de Waddenzee. De tekst die er lag wordt verder aangescherpt. Leefbaarheid moet in relatie worden gebracht met de bijzondere ligging aan en in de Waddenzee. Het gaat dus niet over zorg of politiek, maar over bijvoorbeeld, huizenprijzen als gevolg van prijsopdrijving door toerisme, beschikbaarheid van arbeid als gevolg van eenzijdige werkgelegenheid. De Gebiedsagenda is de agenda van en voor het gebied; daar past geen top-down sturing van het rijk bij.
- Bij het onderwerp **Visserij** leek overeenstemming te zijn bereikt, maar de Stuurgroep stelde het onderwerp toch weer ter discussie. De visserijtekst wordt nog aangepast.
- Het standpunt over het toestaan van een experiment met **energie-innovaties** als het opwekken van duurzame elektriciteit door een 'onderwatervlieger' luidt: 'ja mits'. Over opschalen in een later stadium is het standpunt: 'neen, tenzij'.

Reflectie op het proces

De reacties op de gevonden formulering over Bereikbaarheid zijn positief. Wordt Bereikbaarheid zoals beschreven in de Gebiedsagenda ook in trilateraal verband de nieuwe norm? Neen; in Duitsland en Denemarken is dat heel anders geregeld. Cas König geeft aan dat er weinig concurrentie is tussen de Nederlandse en Duitse Waddenzeehavens.

- Toch is er wel samenwerking, zo hebben de Deense, Duitse en Nederlandse Waddenzeehavens de *Letter of Intent* ondertekend.
- De bodemstijging door opslibbing blijkt nog steeds sneller te gaan dan de bodemdaling. Maar als de zeespiegel erg sterk verandert, zal ook het beleid wijzigingen om de Natura 2000 gebieden te beschermen.
- Voordat de stuurgroep de teksten van de eerste vier hoofdstukken in januari/februari 2020 op basis van de informele consultatie vaststelt, worden enkele kritische lezers

gevraagd om ze te checken op inconsistenties. De leden wordt gevraagd om suggesties voor een kritische lezer te doen. Suggesties kunnen worden gedaan aan de secretaris.

- Bij de toegezonden stukken zijn verder geen opmerkingen. De Projectgroep gaat ermee verder en brengt het resultaat in bij de Stuurgroep in november.

Hoofdstuk 5, Kennisaansturing

De Leidraad noemt de vier ingrediënten voor kennisaansturing die in de Stuurgroep naar voren zijn gebracht. Tammo Bult deelt hierover met de Raad de volgende overwegingen:

- Ad 1: Een integrale kennisagenda omvat ook de kennis over wat je in principe nog *kunt* gaan uitvoeren in de toekomst. Leg daarom niet alles vast. Vraag niet primair aan de wetenschap om een kennisagenda op te stellen. Doe dat vooral in samenspraak met de gebruikers van de kennis, de stakeholders in het gebied waarover je kennis verwerft.
- Ad 2: De kennisaansturing en inzet van middelen is lastig eenduidig te formuleren, omdat kennisinstellingen sterk van elkaar verschillen. Ze hebben elk een eigen rol, een eigen systematiek van financiering en een eigen gebruiksaanwijzing. Maak er daarom geen eenheidsworst van, maar koers in het voorwerk op een samenhangende vraagstelling. Stem goed af, bijvoorbeeld tussen ministeries en kennisinstellingen. Hierbij kan de Waddenacademie een smeermiddel zijn, maar de overheden moeten afstemming van de aansturing verbeteren.
- Ad 3: Basismonitoring wordt nu gedaan door verschillende partijen. Er wordt al veel gemonitord in het kader van de bestaande wet- en regelgeving. Maar is dat voldoende? Als je hier met de Gebiedsagenda een slag in wilt maken, dan is dat een extra slag, die ook vraagt om extra financiering. Resultaten van de monitoring die plaatsvindt, worden niet automatisch ook gebruikt! Maak het aanbod van gegevens publieksvriendelijk beschikbaar, en doe ook dát samen met de stakeholders. Juist het beschikbaar maken van de informatie blijkt lastig. Bijvoorbeeld het koppelen van de monitoringsgegevens aan VisNed-Wadden. Maar je kunt ook denken aan informatie over effecten die havens hebben op de werkgelegenheid. Dus vorm, groepeer je rapportage rond onderwerpen waar echt discussie over is. Maak bijvoorbeeld ook aan vissers duidelijk waarom je doet wat je doet, als je een stuk zee voor ze sluit. Neem elkaar mee en laat de monitoring niet alleen over aan de wetenschappers.
- Ad 4: Het doel van monitoring die gekoppeld is aan vergunningen en projecten, en die bijdraagt aan effectgericht onderzoek, bevorder je het meest als de monitoring in handen is van één organisatie of instelling. De verzamelde kennis moet FAIR zijn: *Findable, Accessible, Interoperable en Reusable* (zie: *The FAIR Guiding Principles for scientific data management and stewardship*¹).

CWN voegde hieraan toe dat basismonitoring ook vraagt om echte systeemkennis. Kennis over het voedselweb, over voedselketens. Er is bijvoorbeeld ook behoefte aan onderzoek naar de *flyway* in relatie tot klimaatverandering. Als het gaat om onderliggende systeemkennis over de Waddenzee, dan vormt die nog steeds een *black box*.

- Arjen Bosch brengt deze overwegingen in bij de projectgroep.

4. Governance Waddengebied

In de governance-structuur zitten drie samenwerkende organen: het Bestuurlijk Overleg Wadden, het Omgevingsberaad (onder voorzitterschap Arno Brok, Commissaris van de Koning Fryslân) en de Beheerautoriteit.

¹ <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4792175/>

Marco Glastra praat de Raad bij over de Beheerautoriteit.

- De Beheerautoriteit moet een coördinerend orgaan zijn dat consistent beheer mogelijk maakt. Zij wordt aangestuurd door een Opdrachtgeversberaad, bestaande uit gedeputeerden en DG's. De Beheerautoriteit start in de eerste helft van 2020 met een tweekoppige directie en een compacte staf.
- Haar eerste taak wordt het opstellen van een integraal beheerplan voor de Waddenzee.
- In de optiek van de Coalitie Wadden Natuurlijk moet het operationeel beheer beter functioneren dan nu het geval is. Het gaat niet alleen om governance. Denk ook aan het toezicht op schepen, aan handhaving, of in brede zin gastheerschap. Daarvoor moeten ook de noodzakelijke middelen beschikbaar komen.

Tineke Netelenbos vat samen: Het Omgevingsberaad start in januari 2020 en gaat een jaar functioneren. Het Omgevingsberaad wordt het voorportaal voor het Bestuurlijk overleg Wadden, waarin de overheden hun besluiten nemen. Een jaar nadat het Omgevingsberaad operationeel is geworden, gaan we kijken of het goed werkt.

De term 'Autoriteit' is lastig: Rijkswaterstaat valt onder het Ministerie IenW als beheerder, toezichthouder en handhaver. RWS is weliswaar groot, maar blijft één van de beheerders in het gebied. Andere partijen beheren ook.

De Beheerautoriteit voor de Wadden heeft een eigen opdrachtgeversoverleg waarin de drie waddenprovincies zijn vertegenwoordigd. Het is op dit moment nog niet duidelijk hoe het gebiedsbeheer gaat lopen, dus ook hier wordt gekeken hoe het in de praktijk functioneert.

- [De leden van de Raad stemmen in met het voorstel dat Tineke Netelenbos gedurende het proefjaar de havens en het havenbedrijfsleven vertegenwoordigt in het Omgevingsberaad.](#)

5. Investeringskader

Leo van der Burg geeft een toelichting op het programma *Green Shipping* Waddenzee, waaraan hij werkt als *business development manager* bij FME, een ondernemersvereniging voor de technologische industrie.

- Dankzij de voorbereiding samen met de havens komt het *Green Shipping* steeds beter van de grond. De verschillende projecten vragen om standaardisatie en om het delen van kennis en ervaring. Bijvoorbeeld bij de toepassing van als brandstof of als elektriciteitsbron in een brandstofcel. Bedenk dat je daarbij ook moet investeren in de certificering. Dat is door de kosten die ervoor gemaakt moeten worden niet haalbaar als iedere werf er individueel mee aan de slag gaat.
- De redersorganisatie zou zich achter die vergunningenprocedure moeten stellen. Dan is de kans groter dat je in een keer een vergunning kunt vragen voor al je projecten. Nu mag je helemaal niets met H₂. Iets vergelijkbaars geldt voor de toepassing van H₂ bij walstroom.
- Dit is zeker iets voor het Waddenfonds. Er is een reservering van 10 mln., waarvan 7,5 tot 8 mln. voor *Green Shipping*. Met dat geld zijn alle negen projecten van FME voor een periode van vier jaar gedekt. Het resultaat dat het oplevert bestaat uit pilotschepen die varen op H₂ en uit het feit dat je de weg voor het toepassen van H₂ hebt vrijgemaakt. Waddenzee-rond zouden er mogelijkheden moeten komen voor het bunkeren van waterstof. Neem hierin ook de eilanden mee. Wie nog ideeën heeft voor het eigen werkgebied: breng ze in bij Leo!

- Op het gebied van EcoPorts certificering is er tussen de havens al veel overleg. Benut EcoPorts om ook de overstap naar waterstof verder in te vullen.

Leo van der Burg is de auteur van de Waddenfonds-aanvraag. De kosten begeleidingskosten zijn ongeveer vier ton voor vier jaar werk met vier specialisten. FME is penvoerder en dient de aanvraag in samen met de Raad van Advies.

Het Investeringskader had eerder om een voorstel met concretere projecten gevraagd. Deze aanvraag gaat nu naar het Opgaveteam. Indien akkoord gaat hij naar de Stuurgroep Wadden en komt het Investeringskader in de kolom 'Havens'.

- Harm Post concludeert dat er veel voorbereidend werk in is gaan zitten. Is FME daar ook voor betaald?
- Leo van der Burg antwoordt dat dit niet het geval is: voor hem is de samenwerking met programma Waddenzeehavens steeds een inspiratie om door te zetten. Uiteindelijk hebben ook veel noordelijke FME-leden belang bij een goed georganiseerd *Green Shipping* programma.
- Gelet op de fase waarin het programma nu is uitgewerkt, heeft FME behoorlijk zijn nek uitgestoken en dat verdient een groot compliment van de Raad.

- De leden van de Raad staan positief tegenover het voorgestelde programma.

Financiering van het eerder in de Raad besproken programma EcoPort innovaties is vanuit de havens en Rijkswaterstaat rondgekomen. De grootste bijdrage is van de Provincies en Harm Post heeft hierover met de gedeputeerde gesproken. Het ligt nu bij GS ter besluitvorming voor.

6. Aandachtspunten waddenzeehavens voor Zeehavennota

De waddenzeehavens hebben op dit moment een eigen lijstje naar de nog op te stellen Zeehavennota.

- Breng daar niet alleen de haven-gerelateerde punten uit de Gebiedsagenda in, maar ook die over de energietransitie.
- Cas König zit vanuit Groningen Seaports in de Branche Organisatie Zeehavens (BOZ) en neemt ook daarin de punten over de waddenzeehavens mee.

7. Financiën

Het voorstel is om het werk van de Raad van Advies op basis van het Meerjarenplan Waddenzeehavens 2018-2022 voort te zetten in 2020. Dat houdt in dat ook verder wordt gewerkt aan de Gebiedsagenda, waarvan het opstellen vertraging heeft opgelopen.

- De gemeenten steunen het voorstel om de RvA ook in 2020 te blijven financieren.
- Cas König geeft aan dat het programma de nodige overlap met het eigen werk heeft, terwijl de werkdruk bij GSP wegens PAS en PFAS al extra hoog is.
- De overige deelnemers onderstrepen de waarde van de samenwerking, en doen een beroep op Groningen Seaports om deel te blijven nemen, want de samenwerking bespaart juist veel werk.
- Marco Glastra vindt het een goede zaak dat de Waddenzeehavens dankzij de samenwerking in veel dossiers gezamenlijk kunnen optreden met CWN.
- Tineke Netelenbos concludeert dat een beslissing over voortzetting meer in gezamenlijkheid moet worden voorbereid.

8. Planning

De eerstvolgende Raad van Advies in het voorjaar van 2021 zal op uitnodiging van gemeente Hollands Kroon plaatsvinden in Den Oever.

Rondvraag

- Cor Zijderveld treedt binnenkort af als voorzitter van de Samenwerkende Bedrijven Eemsmond en neemt daarom ook afscheid van de Raad van Advies.
- Voorzitter Tineke Netelenbos dankt hem voor zijn altijd constructieve inbreng in de Raad, dankt ook alle aanwezigen voor hun aanwezigheid en inbreng en sluit de vergadering.
- Harm Post schenkt elk van de aanwezigen een exemplaar van het boek *Met de kop in de wind* van Gees van Hemert: *over traditie en innovatie in de Nederlandse visserij door de generaties heen*.
(zie <https://geschiedenis-winkel.nl/met-de-kop-in-de-wind-gees-van-hemert.html>)

Bijlage 1

Deelnemers Raad van Advies 29 oktober 2019

Tineke Netelenbos (voorzitter)	voorzitter Raad van Advies Waddenzeehavens
Arjen Bosch (secretaris)	secretaris Raad van Advies Waddenzeehavens
Mieke Attema	waarnemend HID RWS Noord-Nederland
Tammo Bult	directeur Wageningen Marine Research
Leo van der Burg ²	<i>business development manager</i> bij FME
Marco Glastra	directeur Groninger Landschap, vertegenwoordigt CWN
Cas König	CEO Groningen Seaports
Theo Meskers	wethouder Hollands Kroon
Harm Post	directeur haven Lauwersoog
Paul Pot	directeur Port of Harlingen
Sander Alberda	bestuurslid Harlingen Seaport Business Association
Andrea van Santen	neemt waar voor Jacoba Bolderheij, Port of Den Helder
Paul Schoute	wethouder Harlingen
Kees Visser	wethouder Den Helder
Cor Zijderveld	voorzitter Samenwerkende Bedrijven Eemsdelta
IJzebrand Rijzebol	wethouder Delfzijl
Hans Punter (verslag)	tekst en vorm

² Leo van de Burg gaf een toelichting bij agendapunt 5: Innovatiekader.